

МЕТОДИКА ОПРАЦЮВАННЯ НОВОЇ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто існуючі методи вивчення лексичного матеріалу та запропоновано нові підходи в опрацюванні лексики на уроках української мови як іноземної.

Ключові слова: метод, лексичний матеріал, синоніми, антоніми, омоніми, багатозначні слова, пряме і переносне значення слова.

Abstract

This article deals with existent methods of teaching new lexical materials and it suggests some new ways in teaching and learning new word lists at lessons of Ukrainian as a Foreign Language.

Key words: method, lexical material, synonyms, antonyms, homonyms, polysemantic words, literal and metaphorical meaning of words.

Грунтуючись на теоретичних засадах, методика визначає вимоги до того, чим повинен керуватися викладач і що йому брати з методичного арсеналу для практичного здійснення пізнавальної діяльності студентів і для досягнення виховної мети навчання. Методика мови, як і методика будь-якої іншої дисципліни, складається з двох частин. Одна з них – теоретична, а друга – практична, яка пропонує конкретні методи, прийоми навчання і розкриває способи впровадження та застосування їх під час занять. Саме практичній частині буде присвячена наша стаття, у якій ми розглянемо методику вивчення лексичного матеріалу на уроках української мови як іноземної.

Теоретичні засади методики і конкретні способи викладання перевіряються й апробуються на практиці. Методика викладання мови як іноземної залучає та рекомендує найефективніші методи та прийоми удосконалення мовленнєвого розвитку та формування в іноземних студентів наукового уявлення про мову як знакову систему [1]. Дослідження базових понять методики навчання мови та її місце в системі технології навчання, формування у студентів-іноземців лінгвометодологічної бази як основи їхньої майбутньої професії розглянуто в працях [2, 3, 4].

Студенти-іноземці технічних спеціальностей не вивчають лексику як самостійний розділ науки про мову. Саме тому лексичні вправи повинні бути органічною частиною занять української мови як іноземної. Із словом як одиницею мовлення студенти мають справу з перших днів їх навчання на підготовчому відділенні. Джерелом поповнення словника студентів є навколишнє середовище, у якому вони перебувають: мова викладачів, старших товаришів, мова кінофільмів і пісень тощо. Проте відомо, що з побутового мовлення друзів, товаришів студенти-іноземці можуть засвоїти недоречні слова. Тому позитивним і надійним джерелом збагачення їх словника повинна стати цілеспрямована робота викладача, в арсеналі якого є тексти, підручники, спеціально розроблені лексичні вправи. Під час виконання вправ, важливо, щоб викладач у процесі роботи з лексичним матеріалом здійснював постійний міжпредметний зв'язок. Це привчає студентів краще приглядатися до лексичного багатства і стилістичних можливостей української мови, сприяє розвитку загальної мовленнєвої культури. На заняттях застосовують і спостереження за текстами, окремими реченнями, і практичні письмові й усні вправи. [5]

У роботі над уточненням і розширенням словникового запасу студентів можна визначити такі основні напрямки:

I. Лексичний аналіз мови окремих текстів, які вивчається на уроці: виявлення незнайомих слів і висловів, уточнення відтінків їх значень, виявлення слів, ужитих у переносному значенні, добір синонімів чи антонімів тощо.

II. З'ясування значення слів шляхом використання різних способів: показ предмета чи дії, які є новими для студента, демонстрація малюнка, ілюстрації, введення нового слова у контекст тощо.

III. Виконання завдань на добір слів з певним значенням, слів із поданого синонімічного ряду; дібрати прикметники для опису предметів чи людини тощо.

IV. Введення поданих слів у речення чи тексти: складання речень за опорними словами, заміна слів у реченнях відповідними синонімами чи антонімами тощо. [5]

Для пояснення семантики незрозумілих слів найчастіше вдаються до таких способів:

- демонстрація предмета чи малюнка (для кращого засвоєння слова з предметним значенням);
- використання контексту (для пояснення слова з абстрактним значенням);

- найпростіший словотворчий аналіз, який здійснюється під керівництвом викладача (Наприклад, «Від якого слова утворене пояснюване слово *яблучний сік* чи *Київський університет?*») «Від уже відомих вам слів *яблуко* та *Київ*»). Цей прийом пояснення досить ефективний. Він дає змогу показати різницю в значеннях однокорених слів чи паронімів.

- тлумачення слів (коротке пояснення, використання словника тощо).

Користуючись цим способом, викладач вдається до ряду прийомів: розчленування загального поняття на часткові (*пори року – це зима, весна, літо, осінь*); підведення часткових понять під загальні (*фізика, хімія, математика – це науки*); розгорнутий опис рідше застосовується, особливо на початковому етапі навчання (*батьківщина – це рідна країна*); добір слів-синонімів (*дім, хата, будинок, оселя, помешкання*); добір антонімів (*білий – чорний*); пояснення шляхом перекладу з іншої мови (в умовах білінгвізму); з'ясування значення незнайомих слів за тлумачним словником.

Оволодіння лексичним багатством мови неможливе без вивчення її синонімічних й антонімічних засобів. У процесі роботи викладач має сформувати у студентів уміння: розрізняти в мовленні близькі та протилежні за значенням слова; добирати синоніми й антоніми в готовому тексті; самостійно вибирати із свого лексичного запасу найбільш влучне для висловлення власної думки слово. Уміння користуватися синонімами й антонімами формується поступово протягом тривалого часу, тому робота з таким лексичним матеріалом повинна проводитися систематично й планомірно.

Розширенню й активізації словника студентів, розвитку їх мислення сприяють і спостереження за багатозначністю слів. Усвідомлення природи багатозначних слів готує студентів до засвоєння явища омонімії. Із словами-омонімами студенти знайомляться ще в період навчання на підготовчому відділенні (*ключ – предмет, яким відмикають двері, джерело, музичний; коса, лист* та ін.), але на самому терміні рідко акцентують увагу, особливо викладаючи українську мову як іноземну для студентів нефілологічних спеціальностей. Робота над вивченням омонімів має на меті: усвідомлення студентами того, що окремі слова, які однаково звучать, мають різне значення; точне вживання однозвучних слів у мовленні.

Отже, викладене вище дозволяє нам дійти висновку, що завдання викладача у процесі вивчення нової лексики полягає в тому, щоб студенти правильно сприйняли незнайоме слово в тексті, зрозуміли це слово з усіма його відтінками, засвоїли і закріпили у процесі виконання різних вправ і, нарешті, вжили його самостійно в потрібній ситуації. У поясненні значення слова, як і в усякій навчальній діяльності, необхідно керуватися загальними дидактичними настановами, спрямованими на підвищення рівня самостійності і пізнавальної активності студентів. Робота над вивченням лексичного матеріалу на всіх етапах вивчення мови має велике загальноосвітнє і практичне значення. Вивчення її розширює знання студентів про мову, яку вони вивчають. Через інтерес до лексики виховується інтерес до мови в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць за матеріалами міжнародної наукової конференції. – Львів, 2006. – Вип. 1. – С. 5.
2. Азарова Л. Е. Особенности преподавания русского и украинского языков как иностранных для студентов нефилологических вузов. / Л. Е. Азарова // Сб. науч. трудов КНУ им. Т.Шевченка, 2012. С. 15 – 18.
3. Азарова Л. Е. Методичні аспекти у викладанні української мови як іноземної [Текст] / Л. Е. Азарова // Одеський лінгвістичний вісник. – Вип. 10. – Т. 2. – Одеса, 2017. – С. 130 – 133.
4. Азарова Л. Е. Лінгвокультурологічний аспект викладання української мови як іноземної / Л. Е. Азарова, Л. В. Горчинська // Україна і світ: діалог мов і культур. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 2015. – №30. – С. 546 – 548.
5. Білоус Н. М. Формування мовленнєвої компетенції в студентів філологів у процесі вивчення методики викладання української літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка. – 2014.–Випуск 12. – Ч. I. – С. 45 – 51.

Сташкевич Інна Андріївна – викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет

Stashkevych Inna Andriivna – teacher of linguistics department, Vinnytsia National Technical University